

JOHANES GUYTE NBERG VÀ PHÁT MINH VĨ ĐẠI TRONG CÔNG NGHỆ IN THẾ GIỚI

Nguyễn Hữu Giới
Hội Thư viện VN

Từ rất xa xưa, các dây hàng ngàn năm, con người đã mày mò tìm cách này hay cách khác, dù còn rất thô sơ, để in các tài liệu, sách vở bằng các bản khắc trên đá, đất sét hoặc trên gỗ để lưu truyền cho đời sau. Mãi đến thế kỷ XV ở Châu Âu mới có một phát minh vĩ đại, đã làm thay đổi một cách cơ bản kỹ thuật in ấn trên thế giới. Đó là cách in kiểu chuyển động bằng các con chữ hợp kim đúc rời và công lao to lớn thuộc về một người Đức: **Johanes Guytenberg**.

J. Guytenberg sinh năm 1398 trong một gia đình giàu có theo đạo Cơ Đốc tại một thị trấn nhỏ Mayence thuộc lưu vực Sông Mainz, miền Tây nước Đức. Nhưng oái oăm thay, những bất hoà sâu sắc trong gia tộc cùng những xô xát lớn thường xuyên xảy ra đã làm cho gia đình Guytenberg phải trốn chạy xa quê hương. Cuộc sống vất vả tha hương hoặc nổi phấp phỏng lo sợ khi quay trở lại quê hương.... đã khắc đậm trong lòng cậu bé Guytenberg nỗi đau thương không sao xoá nổi. Cậu mơ ước một thế giới tốt đẹp hơn, ở đó mọi người sống lương thiện, thành thực yêu thương và quý mến nhau.

Và cậu bé thất học J. Guytenberg đã phải vào đời khá sớm. Mới 14-15 tuổi đời, Guytenberg đã phải xin đi làm công cho một cửa hàng buôn bán. Một thời gian sau, nhờ người giới thiệu, Guytenberg được nhận vào làm trong một xưởng cơ khí. Ngày này qua ngày khác quai búa, song Guytenberg luôn luôn cần mẫn học hỏi, nhất là kỹ năng cơ khí qua các bác thợ cả. Nhờ tính cần cù, chịu khó và ham học, cộng với đôi bàn tay khéo léo của mình mà những chế phẩm kim loại tinh xảo của anh luôn được ông chủ và cả xưởng thợ hài lòng và khen ngợi. Sau đó không lâu, do một cơ hội ngẫu nhiên mà Guytenberg được nhận vào làm ở một xưởng in của Thành phố Strasbourg. Chủ xưởng là một lão già giỏi kinh doanh, hiểu kỹ thuật in ấn, nhưng rất háms lợi và bủn xỉn. Lão dẫn Guytenberg tới chỗ làm, chỉ từng cách viết chữ ngược, cách làm bản khắc, cách phết mực lên ống lăn của máy in, cách khởi động và sử dụng máy in v.v... (nên nhớ rằng đến thời kỳ này, người ta vẫn mới chỉ in bằng bản khắc theo cách cổ điển).

Từ đó, Guytenberg gắn bó đời mình với nghề in như một duyên nợ suốt đời. Anh cảm thấy các thao tác của nghề in đều không khó nắm vững và đặc biệt anh rất mau yêu nghề. Xuất thân từ một gia đình khá giả, song anh đâu có được học hành gì mấy. Anh rất sùng bái người có văn hoá. Vào thời bấy giờ, làm công nhân xưởng in tuy chẳng thể xem là người có văn hoá cao, song bù lại Guytenberg có nhiều cơ hội để tiếp xúc với rất nhiều tri thức văn hoá của thời đại thông qua sách vở trong xưởng in của mình.

Guytenberg làm việc ở xưởng in nhiều năm, tay nghề đã rất khá. Và với bản tính thích tìm hiểu, mày mò, chịu khó suy nghĩ, anh còn phát hiện thấy những bất hợp lý khiến cho máy in làm việc kém hiệu quả. Ví dụ chỉ có thể in được từng bản một, thao tác lại nặng nhọc, phí sức lao động v.v... và v.v... Sau khi đề nghị ông chủ cho cải tiến máy in không được chấp thuận, thêm vào đó anh lại bị ông chủ nghi ngờ và cho rằng anh “có ý đồ phá hoại máy móc thiết bị, công nghệ”, nên chỉ ít lâu sau, Guytenberg bị ông chủ tìm cơ buộc cho thôi việc.

Mùa xuân năm 1450, Guytenberg theo gia đình trở về quê hương Mayence sau 20 năm ly biệt. Trở về chốn quê hương, ông thấy nhà cửa, vườn tược thật tiêu điều, đổ nát. Nhưng điều đau lòng hơn là ông thấy thị trấn quê hương mình như một dải đất tối tăm ánh sáng văn hoá. Ngay cả những người giàu có, quý tộc cũng chả có nổi mấy cuốn sách. Những người dân, tuy phần đông theo đạo Cơ Đốc, nhưng hầu như chẳng có ai có nổi bản “Thánh Kinh” trong tay. Và một ý tưởng bất chợt đến với ông. Ông sẽ đứng ra lập xưởng in nho nhỏ. Song cái khó nhất đối với Guytenberg lúc này là vấn đề tài chính. Ông đã bàn bạc trong gia đình và bán đi phần lớn gia sản của cha ông để lại để mua máy in và một số vật liệu. Mua được máy in về, bị ý định cải tiến máy từ đạo còn làm việc ở Strasbourg chi phối, ông tháo máy ra. Đâu ngờ cải tiến máy xong, máy in lại không in nổi ra chữ nữa. Ông lại cậy cục tháo ra, lắp vào nhiều lần, cải tiến đêm ngày mà vẫn chưa thành công. Không hề chán nản, ông lại đi vay tiền để sửa chữa, cải tiến máy in. Song khó thay, chẳng ai chịu cho ông vay cả, họ còn bảo nhau tránh xa ông như tránh xa một kẻ “phá gia chi tử”. Giữa lúc cùng quẫn nhất của cuộc đời, có một gã trọc phú là Sixto đến bên ông, khuyên ông nên kiên trì cải tiến máy in và hào phóng thay, gã đã cho Guytenberg vay một số tiền lớn tới gần 800 mác Đức. Như người chết đuối vớ phải cọc, Guytenberg trút bầu tâm sự:

- Tôi đã làm nghề in gần 20 năm nay. Chỉ cần có thêm chút tiền là chiếc máy của tôi đã cải tiến sẽ thành công!

Tuy nhiên, để vay được tiền, Guytenberg đã phải dùng toàn bộ điền sản còn lại của mình để thế chấp. Có được món tiền lớn, Guytenberg lại vui đầu vào sáng tạo để chế ra loại máy in mới. Ông cho rằng, cách in cũ khắc lên đá hoặc lên gỗ làm cho bản in vừa tốn công, vừa phí phạm ở chỗ chỉ in được một lần rồi bỏ. Sáng kiến của ông là: làm các bản sắp đặt chữ là tổ hợp những con chữ kim loại, mỗi con chữ là một chữ cái nào đó. Khi dùng xong, có thể tháo các con chữ ở bản xếp ra, xếp lại theo nội dung mới cần in. Như thế, mỗi con chữ có thể được dùng đi, dùng lại nhiều lần, việc sắp đặt bản in cũng nhanh chóng, hình dáng chữ in đều, đậm suốt từ đầu tới cuối tài liệu in... Việc chế tạo ra các con chữ bằng chì hoặc bằng thiếc cũng thật không khó khăn gì lắm. Guytenberg dựng lò đúc các con chữ dùng để in ở ngay trong vườn nhà mình. Ông cùng người thợ của mình ngày đêm miệt mài làm khuôn để đúc các con chữ kim loại, rồi lại tiến hành đúc các khay để sắp đặt các con chữ vào, tạo nên bản in, rồi sửa đổi cấu tạo chiếc máy in kiểu cũ

v.v... , công việc cứ thế cuốn hút khiến Guytenberg quên cả thời gian, thậm chí đã gần 5 năm trời.

Khi Guytenberg sắp leo lên đỉnh cao của sáng tạo và chuẩn bị cho máy in mới bắt đầu chạy thử quyền “Thánh Kinh”, thì ông chủ nợ Sixto năm xưa xuất hiện. Oái oăm thay, hẳn đến không phải để chúc mừng thành công của Guytenberg và các cộng sự của ông, mà là để bắt nợ. Số tiền mà hẳn cho Guytenberg vay cách đây 5 năm, nay cộng cả vốn lẫn lãi đã lên tới hàng ngàn mác Đức. Khi ra toà, Sixto chẳng thèm để ý tới gia sản nhỏ nhoi của Guytenberg. Cái mà hẳn cần lại chính là cỗ máy in mới nhà Guytenberg vừa sáng chế. Và chân lý bao giờ cũng thuộc kẻ mạnh. Toà án thị trấn đã xử cho Sixto - ông chủ nợ của Guytenberg - được hưởng toàn bộ gia sản của gia đình Guytenberg cộng với “đồng sắt phế liệu” là cỗ máy in mà Guytenberg đã mất trọn 5 năm trời dồn tâm sức vào để sáng chế, vì lý do Guytenberg đã không có tiền để trả cho Sixto. Sau này, Guytenberg đã cố đi vay mượn để mua lại xưởng in của mình, song mọi nỗ lực của ông đều thất bại.

Vào một ngày tháng 10 năm 1454, chiếc máy in sử dụng con chữ đúc rời và bàn sắp chữ do Guytenberg phát minh bắt đầu in ra những cuốn sách đầu tiên “Thánh Kinh”. Nhưng hoàn thành bản in, xuất bản và phát hành “Thánh Kinh” không phải là nhà phát minh Guytenberg, mà là Sixto. Và nghiệt ngã thay, chính Guytenberg lại cũng chẳng hề có được một quyền “Thánh Kinh” in ra từ chiếc máy in do mình sáng chế. Ông đã ngã gục trong gió thu và phát bệnh nặng.

Một đêm đông vào năm 1468, nhà phát minh Guytenberg trút hơi thở cuối cùng trong nghèo đói và bệnh tật.

Đã hơn 600 năm qua, sự tích sáng tạo của J. Guytenberg không hề bị người đời quên lãng! Phát minh ra máy in và kỹ thuật in kiểu chuyển động, in được thành sách là của Guytenberg và là một phát minh cực kỳ vĩ đại, được ghi vào sử sách của loài người.

Từ đó đến nay, hàng ngàn... hàng vạn... hàng triệu, triệu cuốn sách đã ra đời, đến tay bạn đọc hoặc chất đầy trong các thư viện trên khắp thế gian, là một bằng chứng hùng hồn và là những tấm bia kỷ niệm nhà phát minh vĩ đại, bất diệt: **Johanes Guytenberg ./.**